

EL BALL DE BASTONS D'ALTAFULLA: DES DELS INICIS FINS A L'ACTUALITAT

Maria Noguera Figueras

El Ball de Bastons és una de les expressions del folklore tradicional de les nostres comarques. I ho diem així ja que no és una manifestació estesa a tot Catalunya sinó que, segons l'estudi realitzat per Mª Rosa Alonso i altres en "*Els balls de bastons. Atles de dansa tradicional catalana, IP*", les agrupacions de balls de bastons es troben quasi totes a les comarques litorals i de l'interior de Barcelona i Tarragona.

És interessant que Altafulla hagi tornat a tenir colla de bastoners i en deixarem unes dades per escrit per tal que la memòria no ens traeixi en anys propers.

Els grups de ball de bastons estan formats generalment per vuit, dotze o setze parelles. Els bastoners porten a cada mà un bastó d'alzina amb els quals piquen els bastons dels altres dansaires.

Normalment un dansaire de la darrera parella porta només un bastó ja que amb l'altra mà aguanta la insígnia del grup. A les danses es representen figures per grups de dues o de quatre parelles. Seguint el ritme de cada ball, els bastoners piquen amb els bastons de la seva parella, amb els d'altres, es mouen, es creuen i fan tota classe de moviments.

Acostumen a anar acompanyats per la música d'una flauta o d'una gralla que els dóna l'entrada i els marca el ritme. La música generalment és de ritme binari i formada per vuit compassos que es van repetint. El cap de colla també senyala amb els seus crits, els moviments, els canvis de parella i el moment d'acabar la dansa.

El vestuari dels dansaires és important per donar vistositat als moviments. Hem de tenir en compte que fins els anys seixanta els components dels grups eren exclusivament homes, potser degut als orígens. Normalment van vestits amb camisa i pantalons blancs, faldellí de color, faixa, mocadors, cintes i picarols, i van calçats amb espardenyes de vetes.

Els colors que predominen en la indumentària són el blanc, el blau i el vermell. El color blanc simbolitza la totalitat, la síntesi, déu. El color blau és color fred; desig de puresa i de l'estat sobrenatural. El blanc junt amb el blau significa deslliurament de la materialitat per a buscar la divinitat. El vermell és color calent, relacionat amb el sol i la vida. El blanc i el vermell signifiquen valentia, frescor i desig d'amor terrenal.

La lluita del grup vestit de blanc i blau amb el grup de blanc i vermell simbolitza l'eterna lluita del bé i el mal, del món sobrenatural contra el terrenal. (Aquesta és una de les moltes interpretacions que es poden donar).

ELS ORÍGENS

Sempre que es tracta de tradicions molt antigues és difícil determinar amb claredat el seu origen. Amb aquesta no tots els estudiosos hi estan d'acord però es barallen dues possibilitats: un ritus agrari relacionat amb la sembra i la collita, i una dansa guerrera en la que s'han substituït les armes per bastons.

Com a ritus agrari ens podríem remuntar a la prehistòria ja que en pintures neolítiques es troben representades escenes que recorden les postures de la dansa i formarien part de les invocacions màgiques o religioses per propiciar bones collites. A Catalunya, sense remuntar-nos tan lluny en el temps, a l'Alt Empordà i al Pallars Jussà es segadors feien una dansa rítmica agafant els rostolls i picant-los entre ells.

Molts dels balls populars són reminiscències d'aquestes activitats agràries i ramaderes. S'invocava i es feia homenatge a la terra, a l'aigua, a l'aire, al foc, és a dir, a les forces de les quals depenien les collites i la supervivència de ramats i persones.

L'altre possible origen, que sembla el més acceptat, és el de les armes. Quan eren temps de pau els soldats havien d'entrenar-se en el maneig d'espases. Per no prendre mal les armes eren substituïdes per pals. Aquesta interpretació de dos bàndols lluitant està reflectida en els diferents moviments dels bastons i els dos colors que llueixen en alguna peça del vestuari els balladors, la meitat de balladors llueixen un color i l'altra meitat l'altre.

Hi ha notícies amb aquest origen guerrer en pintures i escultures ibèriques, romanes i gregues. També hi ha documentació de ball de bastons de l'època medieval.

En una ceràmica ibèrica trobada a Llúria, a la Comunitat Valenciana, hi ha representats dos guerrers, un amb una llança i un altre amb una espasa, en actitud de lluita; però no és un combat real ja que estan acompanyats de dos músics: un home que toca una trompeta i una dona que fa sonar una flauta doble.

A Itàlia, dels segles IV i III abans de Crist, s'han trobat també pintures de guerrers que, segons els estudiosos, ballen una dansa guerrera.

Grècia és, però, el lloc on trobem més danses bèl·liques ben documentades. Al gimnàs s'exercitava la "dansa pírrica", considerada un bon entrenament per a la lluita. Constava d'un seguit de passos i evolucions tot fent entretreure les armes i

es marcava un ritme amb una flauta. En honor de la deessa Atena, protectora de la ciutat d'Atenes, es celebrava anualment un concurs de dansa pírrica en el qual competien varies colles. A l'Acropoli d'Atenes s'ha trobat una placa de pedra on hi ha representats en relleu vuit balladors, en dos grups de quatre, que fan entrexocar les armes. Van nus, amb casc i escut, i al costat apareix un home amb un mantell que deu ser el cap de grup o el patrocinador dels jocs.

Concretant a Catalunya les primeres referències escrites són del segle XII, l'any 1150 a Barcelona amb motiu de les noces del comte Ramon Berenguer IV amb la princesa Peronella filla de Ramir el Monjo rei d'Aragó. Per celebrar aquest esdeveniment van tenir lloc unes grans festes en les quals va actuar un ball de bastons.

Aureli Capmany dona diverses referències d'actuacions de ball d'espases. A València l'any 1439 durant unes festes amb motiu d'una visita del rei Joan II. També es refereix a una actuació que tingué lloc a Burgos l'any 1570, l'any 1611 a Toledo, el 1657 a Madrid i el 1700 a Astúries.

A Catalunya hi ha coneixença del ball d'espases a Cervera l'any 1426. I es troba documentat que les autoritats eclesiàstiques de Tarragona i València van rubricar una prohibició del ball d'espases donada a Cervera, l'any 1482 "*por los accidentes y problemas de orden público que ocasionaban*" segons diu Jofre Vila. Sobre el mateix tema Aureli Capmany descriu una ordenança dictada el 1486 a Victòria, on aquesta dansa era coneguda amb el nom de "espalatantza" o "espatadantza", que diu així:

"Se castigará con multa de sesenta maravedises a los que hicieren la danza de espadas, por los escándalos y derramamientos de sangre que se ocasionaban con ella"

Aquestes prohibicions podrien ser l'inici del canvi d'utilitzar els bastons en lloc d'espases, però malgrat tot el ball d'espases encara es troba molt estès fins ben entrat el segle XVII.

Ara bé, l'estudi realitzat per M. Rosa Alonso i d'altres en "Els balls de bastons" dona una explicació molt acurada de l'origen de les actuals representacions de balls de bastons. Estan lligades a la processó de Corpus Christi i a la de les Festes Majors. És una representació lligada a les ciutats i pobles, i de fet la colla de bastoners actua en representació de la corporació municipal per la qual cosa aquesta s'encarrega de les despeses.

El 1264 el papa Urbà IV publica una butlla establint la festa del Corpus. El 1311 Climent V confirma aquesta butlla en el concili de Viena, i el 1314 es troba la primera referència de la celebració del Corpus a Girona. El 1316 el papa Joan XXII decreta que hi hagi una processó per enaltir el misteri. A l'organització de la processó hi intervenen les autoritats eclesiàstiques i municipals que sufraguen les despeses, i hi desfilen elements al·legòrics i fantàstics i tota una sèrie d'actuacions cortesanes i paganes hi prenen part (ball de bastons, cavallets, cercolets, etc.)

Més tard l'actuació del ball de bastons es deslliga de sortir exclusivament per Corpus i per la Festa Major i és present per donar la benvinguda a reis, prínceps, bisbes, etc. Així passa a La Selva del Camp en el segle XVIII a l'en-

trada de l'arquebisbe; a Igualada el 1701 en l'entrada de Felip V; a Barcelona el 1783 amb motiu de la pau amb Anglaterra, etc.

La relació església i balls es trenca quan el 21 de juliol de 1779 el rei Carles III dicta una Reial Cèdula prohibint aquestes actuacions:

“En ninguna Iglesia Catedral, Parroquial o Regular haya en adelante danzas (...) deviendo cesar semejante práctica en las Procesiones y demás funciones eclesiásticas”

Segurament van ser les pròpies jerarquies eclesiàstiques les que demanaren que es posés fi al bullici que impregnava moltes celebracions.

No obstant això, els balls de bastons segueixen actuant durant tot el segle XIX ja que hi ha colles que en tenen constància.

EL BALL DE BASTONS D'ALTAFULLA

A Altafulla hi ha hagut tres èpoques diferents amb colla organitzada, ara bé, segons referències hi va haver Ball de Bastons a principis de segle XX. Ens ho testimonia el bastó conservat per l'Antònia Salvat amb les inicials “J.S.”, les quals coincideixen amb “Jaume Salvat” que era el nom del seu besavi, l'avi i el pare; també podrien ser de “Joan Salvat” que era el nom del seu oncle. El seu pare, Jaume Salvat, tindria ara 114 anys, i el seu oncle, Joan Salvat, tindria 111 anys. Fos qui fos el propietari, és un bastó de principis del segle XX i creiem que podria ser que hi hagués una colla a Altafulla ja que per aquests anys no n'hem trobat ni a Torredembarra ni a Tarragona, que són els llocs més propers on, a peu, podrien desplaçar-se per assajar i actuar.

1a època

S'inicia l'activitat del Ball de Bastons promoguda per Mn. Josep Ballesté, jove seminarista fill de Tarragona, que assisteix al mossèn del poble, Mn. Miquel Amorós.

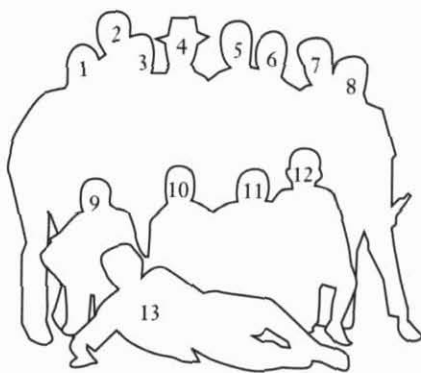
Es comença al voltant dels anys 1952 o 1954 amb els nens de l'escola, que són també els que van a catequesis. El grup es manté actiu durant uns cinc anys.

No tenen uniforme sinó que es procuren camises blanques per aconseguir una igualtat. Als bastons hi posen unes cintes amb cascavells que sonen al ritme de la dansa, la música de la qual és interpretada per Mn. Josep Ballesté amb la flauta.

Formen part d'aquest grup: Salvador Gatell, Vicenç Sans, J. Anton Mercadé, Albert Boronat, Jaume Torres, Rafel Pellicé, Ignasi Marquès, Jordi Llavina, Josep Mª Magriñà, Josep Mª Prats, Francesc Crespo, Norbert Llorens, Josep Mª Vives.

El grup fa la primera actuació el dia de la festa votada a Sant Antoni, l'11 de setembre, a l'ermita.

Normalment no actuen fora d'Altafulla encara que ho van fer a l'ermita de la Pobla de Montornès en una actuació on participaven diferents pobles. Recorden que el grup va ser dels que va tenir més èxit.

LLOC: Carrer Sant Martí. ANY: possiblement 11 de setembre de 1958

1. Josep M. Magriñà Espina
2. Francisco Crespo Camacho
3. Jordi Riera Cusiné
4. Salvador Gatell Gavaldà
5. Josep Bordes Vidal

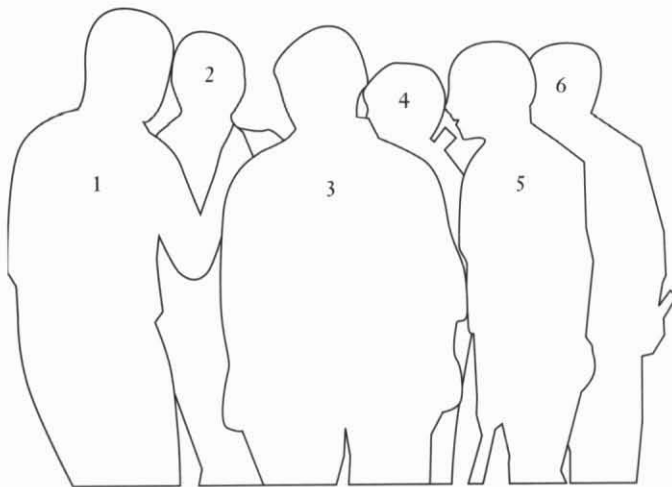
6. Ramon Inglada Gatell
7. Francesc Bou Zaragoza
8. Jordi Giron Laborda
9. Josep M. Gené Duch
10. Román Teixell Blanch

11. Josep M. Vives Jordà
12. Josep M. Gatell Gavaldà
13. Noi de l'albergue.

2a època

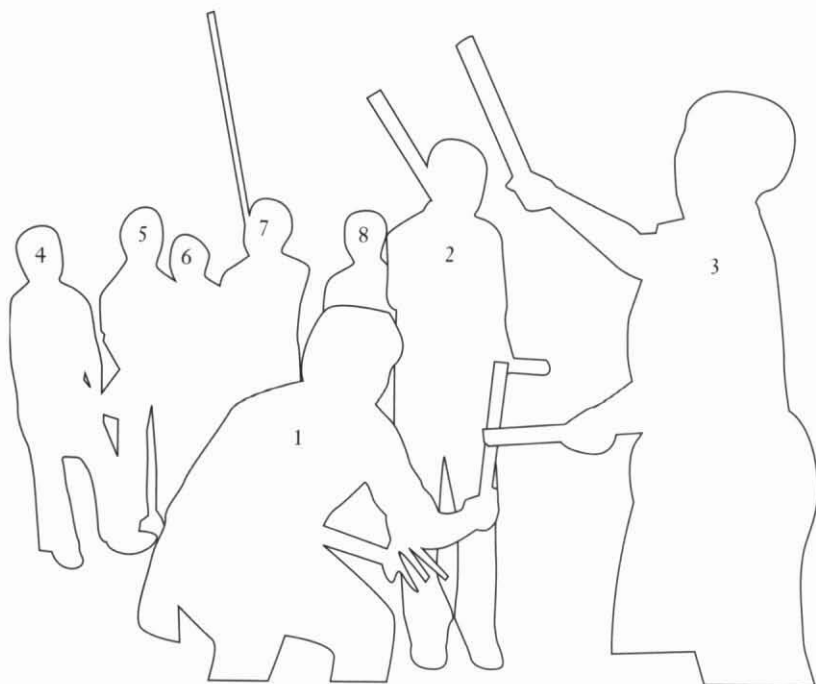
L'activitat del grup dura del 1972 al 1977 aproximadament.

En Salvador Gatell, "Vadó", i en Joan Rubinat animen a l'alcalde Joan Pi-juan "Torret" que els ajudi a demanar una subvenció per formar el grup de bas-toners. La O.J.E. és qui patrocina i per tant el seu banderí ha d'encapçalar les sortides. De totes maneres els mitjans són minsos i el que més compta és l'en-giny i la voluntat a l'hora de vestir els balladors.

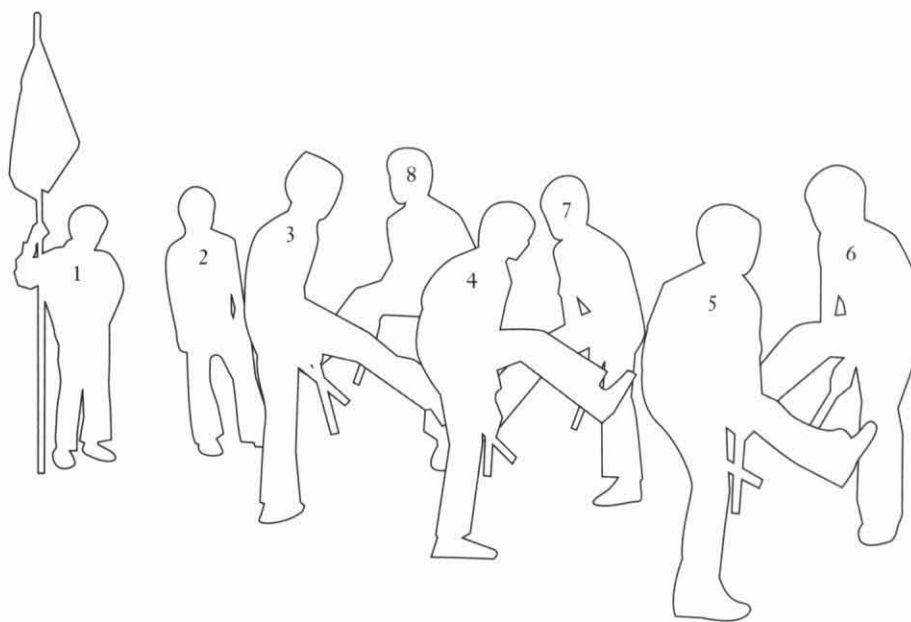
1. Joan Rubinat Garcia
2. Salvador Gatell Gavalrà
3. Josep M. Llorens Magriña
4. Joan Blanch Cañellas
5. Alfons Rovira Merchan
6. Jordi Mendieta Suñé

LLOC: Plaça del Pou. ANY: 1970-1972 (aproximadament)

LLOC: Plaça del Pou. ANY: 1970-1972 (aproximadament)

1. Joan Blanch Cañellas - 2. Carles Mendieta Suñé - 3. Josep M. Llorens Magriñà - 4. Martí Inglés Torres - 5. Ignasi Marquès Carreño - 6. Pedro Pinto Obispo - 7. Jaume Balaguer Rimbau - 8. Antonio Gutiérrez Joyanes

LLOC: Plaça del Pou. ANY: 1970-1972 (aproximadament)

1. Joaquín Pinto Obispo
2. Ignasi Torres
3. Antonio Ramírez
4. ??

5. Jordi Torres Virgili
6. Ignasi Marquès
7. Albert Tello
8. Jaume Balaguer

Els bastons es fan amb branques d'avellaner, però es trencaven en picar. En Josep Mª Pons compra barres d'alzina i fa els bastons.

Es busca la manera més econòmica de fer els vestits. El drapaire del Catllar els proporciona un sac de cintes de colors que havia aconseguit a Torredembarra de la fàbrica de cintes que havia plegat. A Casa Malé de Tarragona compren caps de camises blanques passades de moda i pantalons blancs, i la Nati Ballesté prepara els vestits fent tot un seguit de cintes amb cascavells. En cus deu a l'arrencada de les mànigues de les camises. Amb una faixa i espartenyas d'espart completen el vestuari: Mig grup porta faixa vermella i espartenyas de vetes vermelles; l'altre mig grup porta faixa blava i espartenyas de vetes blaves.

En aquesta època no hi ha ningú que toqui la música que marca el ritme, sinó que la taral·lejaven.

Els assajos es fan a l'Era de l'Isidrot, dirigits pel Vadó, en Joan Rubinat i en Pere Vives.

Formen part d'aquest grup: Josep Manel Vidal Romeu, Josep Fons Batet, Jordi Pons Morlanes, Josep Mª Ferré Llorach, Jaume Balaguer Rimbau, Martí Inglés Torres, Alfonso Rovira Marchan, Anton Vives Suñé, Josep Manel Llorens, Enric Barceló Girol, Jordi Mendieta Suñé, Antonio Montiel Gutiérrez, Antonio Gutiérrez Joyanes, Carles Mendieta Suñé, Joan Albert Blanch Guasch, Jordi Torres Virgili, Bandera: Joaquin Pinto Obispo, Juan Antonio Payán Egea, Antonio Ramírez Ballesté, Albert Tello Ballesté, Pedro Pinto Obispo.

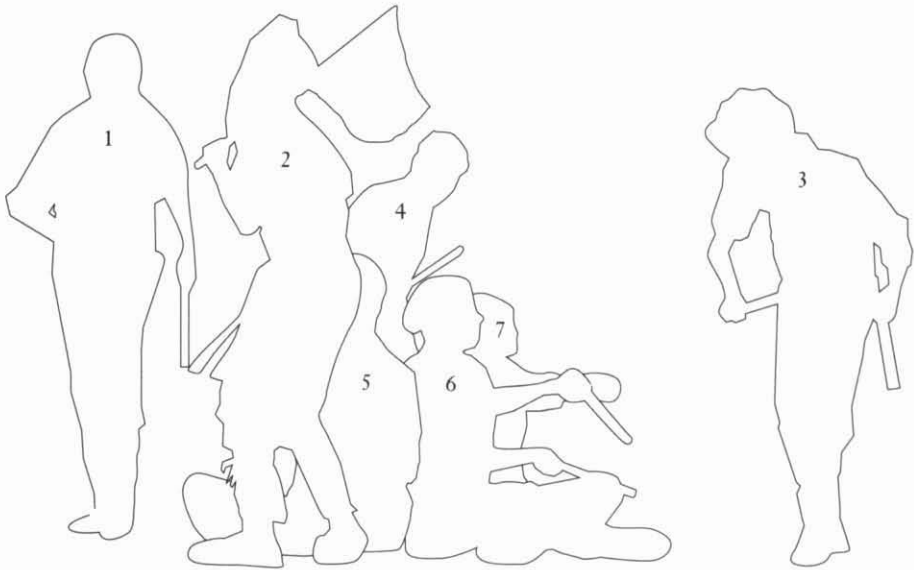
Amb la furgoneta del Pachet es fan varies sortides: Cada any a Bonavista; també es va anar al Vendrell, La Riera, Torredembarra, Salomó, La Secuita, Creixell, Montroig i Torreforta

Tenim constància d'actuacions del Ball de Bastons al Diari de Tarragona del 29 set. 1973, 20 set. 1974, programes de festes de Sant Martí de l'any 1974 al 1977, programes de festes del Turisme de l'any 1974 al 1977 de les quals ens han lliurat còpies.

Els vestits i bastons es guardaven a l'ajuntament. Els vestits van desaparèixer, acabant com a draps, però els bastons els va recuperar el Vadó i són els que utilitzen l'actual grup.

Època actual

Comença a finals de 2002, quan en Josep Mª Ferré i la Margarida Aniorde s'engresquen a organitzar un grup de joves i menuts. El primer pas és parlar amb els que ja havien format part del Ball de Bastons d'Altafulla. El dia 17 de gener de 2003, El Salvador Gatell, en Pere Vives, en Joan Albert Blanch, en Jaume Balaguer i en Joan Rubinat al garatge dels Ferré expliquen com anaven vestits, recuperen encara un model de camisa i cintes que guardava el Jaume, els bastons que havia guardat el Vadó, i comencen a fer memòria dels passos i moviments tot taral·lejant el ritme, ja que no existia acompanyament musical escrit. Surten varies figures i d'elles en configuren quatre peces: La Tira, El Repicó, L'Abeurador i La Creu.

LLOC: Plaça de l'església. ANY: 2003

- 1. Jenny Gilbert
- 2. Olga Muntadas
- 3. Dany Price
- 4. Jordi Cascales

- 5. Laura Blanch
- 6. Lidia Recasens
- 7. Anna Royo

La Tira: Es va en filera i acostuma a fer-se a l'entrada i a la sortida de l'actuació.

L'Abeurador: Fan el joc de bastons un dansaire davant de l'altre.

El Repicó: Un grup de dansaires s'asseu i un altre gira al voltant picant a terra.

La Creu: Es pica creuat

Cal dir que cada colla de bastoners té unes músiques i unes figures pròpies. El conjunt d'aquestes figures es coneix com a "Ball de Bastons de ..."

S'adopta el mateix vestit que es portava abans: camisa i pantalons blancs, faixa vermella, cintes amb picarols que van penjades a les espatlles i canyelleres amb picarols.

Els bastons recuperats van tornar a ser utilitzats. Se'n van fer de nous per a les parelles que els en faltaven i de més prims per als més menuts.

El garatge sembla que de moment és el local que servirà de seu pels assajos. El dia 26 de gener es va muntar el ball afegint-li música a partir d'un Ball de Bastons de Tarragona i Lleida. El mestre Joan Gómez adapta la música al ritme de les peces del Ball de Bastons d'Altafulla i el dia 2 de febrer es fa el primer assaig amb el grup juvenil.

La primera actuació es realitza el 5 d'abril de 2003 a la Plaça dels Vents, durant les festes amb motiu de la signatura de l'agermanament d'Altafulla amb Roviano.

Comencen dos grups segons l'edat: els grans (a partir dels 12 o 13 anys) i els infantils.

Els dansaires del grup de grans eren:

Laura Blanch, Jordi Molinera, Olga Muntadas, Joana Martínez, Lidia Recasens, Jenny Gilbert, Jordi Cascales, Anna Royo, Dani Price, Anna Fernández, Anna Sans, Aurea Martín.

El grup infantil el formaven:

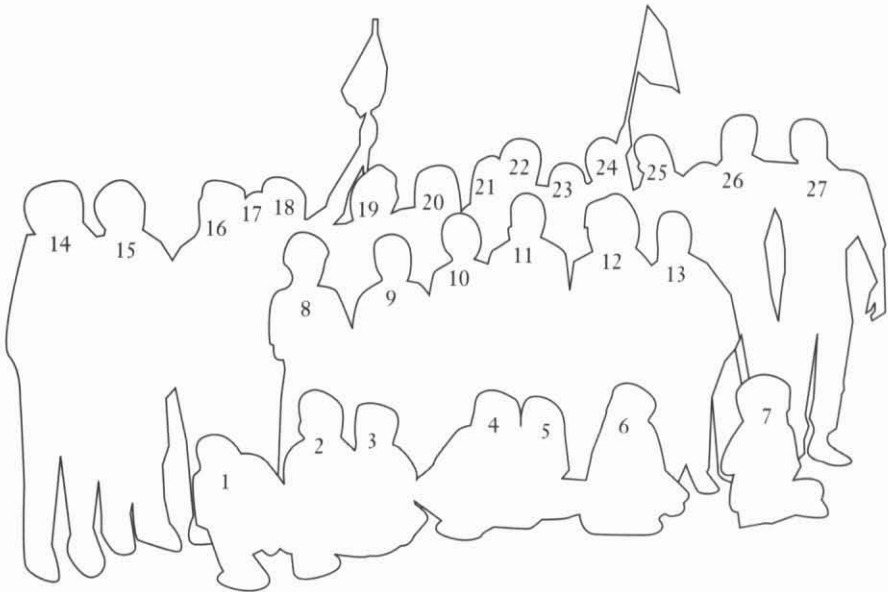
Inés Paituví, Núria Blanch, Miguel A. Larrañaga, Natalia Molinera, Neus Gris, Guillem Blanch, Alfred Ferré, Emily Price, Aleix Blanch, Amaia Sanz, Pau Fernández, Alvaro Peinado, Miquel Puerto, Sara Salom, Sofia Butler, Eduard Butler.

El grup de grans balla Bastons d'Altafulla (*Tira, Abeurador, Repicó i Creu*) i Bastons de l'Arboç (*Pavana i Processó*).

El grup infantil balla Bastons de Malpàs (Pastora la Galana i Violet Sant Pere).

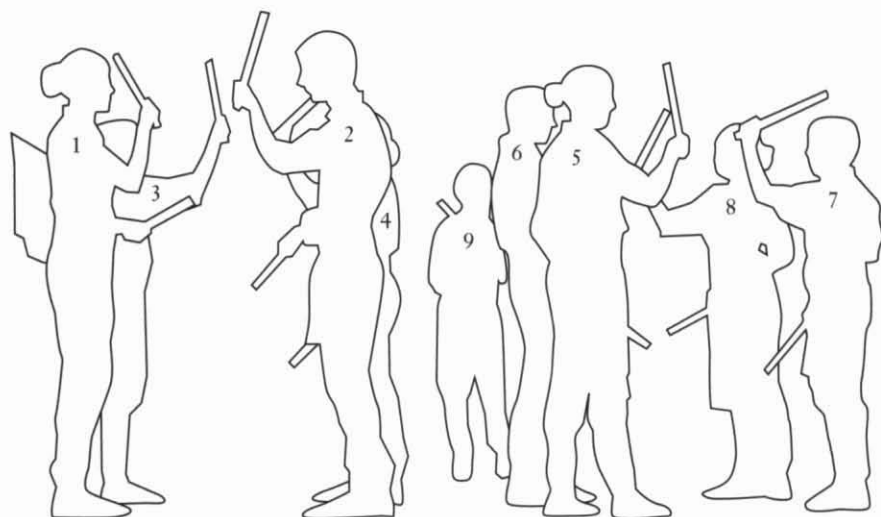
Amb totes aquestes peces es fa l'estrena acompanyats per la música de les gralles del Jordi i el Joan Albert Blanch. Més tard també sona la gralla de l'Alba Muntadas.

El desembre de 2003 comença el grup de benjamins, de 4 a 6 anys. S'estrena el 13 de desembre a la cercavila organitzada per celebrar el 30è. aniversari dels Castellans d'Altafulla per la diada de la Colla. Els menuts ballen el "Violet Sant Pere".

LLOC: Plaça dels Vents. ANY: 2003

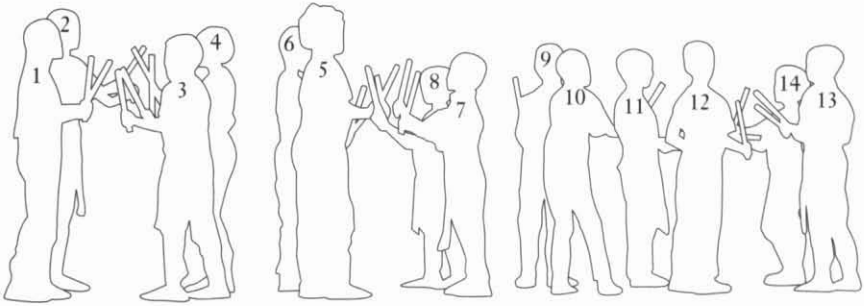
1. Guillem Puerto	10. Natàlia Molinera	19. Anna Fernández
2. Eduard Butler	11. Núria Blanch	20. Joana Martínez
3. Emily Price	12. Neus Gris	21. Anna Sans
4. Amaia Sanz	13. Inés Paituví	22. Jenny Gilbert
5. Alfred Ferré	14. Terry Groft	23. Aurea Martín
6. Pau Fernández	15. Dani Price	24. Lúdia Recasens
7. Miquel Puerto	16. Anna Royo	25. Laura Blanch
8. Sofia Butlet	17. Jordi Cascales	26. Jordi Molinera
9. Miguel Ángel Larrañaga	18. Olga Muntades	27. Josep Maria Ferré

LLOC: Plaça de l'església. ANY: 11 de setembre de 2003

1. Laura Blanch
 2. Jordi Molinera
 3. Olga Muntadas
 4. Joana Martínez
 5. Lidia Recasens

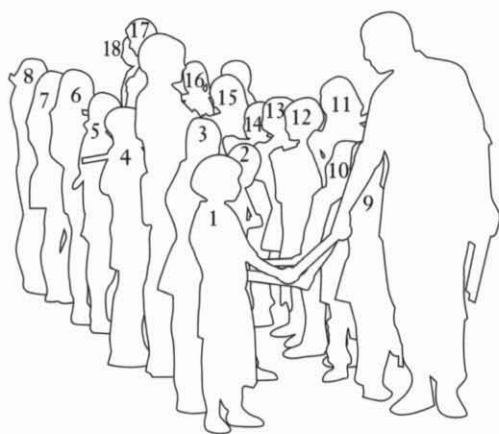
6. Jenny Gilbert
 7. Jordi Cascales
 8. Anna Royo
 9. Dani Price

LLOC: Plaça de l'església. ANY: 2003

1. Inés Partuví	8. Emily Price
2. Núria Blanch	9. Aleix Blanch
3. Miguel Ángel Larrañaga	10. Amaia Sanz
4. Natàlia Molinera	11. Pau Fernández
5. Neus Gris	12. Álvaro Peinado
6. Guillem Blanch	13. Miguel Puerto
7. Alfred Ferré	14. Sara Salom

La majoria d'actuacions del grup han estat dins d'Altafulla però també han ballat a Barcelona, Tarragona, L'Espluga de Francolí, Berà, El Catllar i La Riera de Gaià.

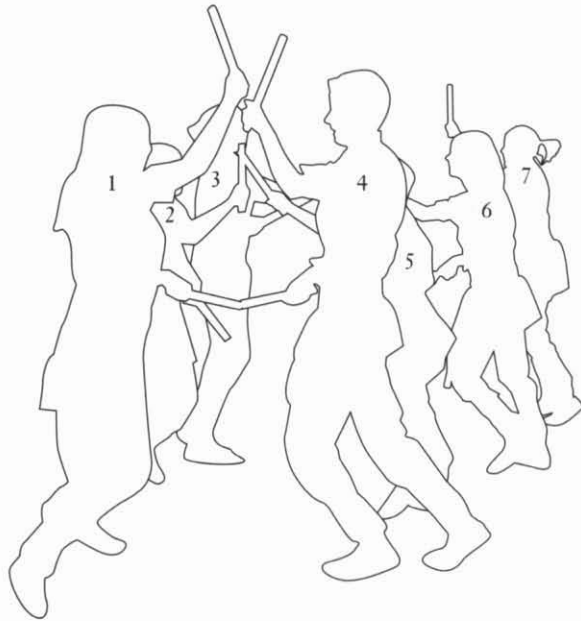
LLOC: Fòrum de les cultures ANY: 2004

1. Miriam Sanz
2. Marta Madorran
3. Eudald Guillen
4. Pau Fernández
5. Ernest Montané
6. Anna Madorran
7. Gemma Magriñà

8. Anna Royo
9. Guillem Puerto
10. Helena Peinado
11. Natalia Molinera
12. Alvaro Peinado
13. Amaia Sanz
14. Alfred Ferré

15. Tamara Carballal
16. Núria Blanch
17. Jordi Molinera
18. Lidia Recasens

Josep M. Ferré
Margarida Aniorte

LLOC: Fòrum de les cultures ANY: 2004

1. Jenny Gilbert	5. Jordi Cascales
2. Anna Royo	6. Alex Shaw
3. Lidia Recasens	7. Joana Martínez
4. Jordi Molinera	

Per la Festa Major de Sant Martí de 2004 s'estrena el nou vestit i és el següent: Camisa i pantalons blancs, faixa vermella, mocador estampat creuat al pit, faldellí morat, espartenyas de carreter i picarols només a les canyelles.

La relació actual de dansaires juvenils és: Dani Price, Anna Royo, Jordi Cascales, Olga Muntadas, Anna Fernández, Joana Martínez, Jenny Gilbert, Lidia Recasens, Laura Blanch, Jordi Molinera, Alex Shaw.

La secció infantil la formen: Natalia Molinera, Núria Blanch, Neus Gris, Eduard Butler, Emily Price, Amaia Sanz, Pau Fernández, Miquel Puerto, Alfred Ferré, Álvaro Peinado, Sara Salom, Guillem Blanch, Aleix Blanch Ernest Montané, Tamara Carballal, Anna Madorran, Albert Bonet, Gemma Magriñá, Maria Vidal, Isaac Martínez.

La secció Benjamins està formada per: Míriam Sanz, Marta Madorran, Samara Colomera, Helena Peinado, Guillem Puerto, Júlia Vidal, Eudald Guillén.

Els músics que acompanyen habitualment el Ball de Bastons són el Jordi Blanch i el Joan Albert Blanch. També els acompanyen algunes vegades el Joan Blanch i l'Alba Muntadas.

L'any 2004, el grup de Bastons d'Altafulla s'ha incorporat a la Coordinadora de Balls de Bastons de Catalunya.

Aquesta els ha ofert dues músiques de manera que si el grup en fa la coreografia se'ls comunicarà el nom de l'autor de la música i passaran a ser propietat del grup d'Altafulla.

La primera de les peces, "El vi a doll", ja està preparant-se.

BIBLIOGRAFIA

ALONSO, M. Rosa, COLL, Núria, FORNER, Rosa, GARRICH, Montserrat i GONZÁLEZ, Albert: "Els balls de bastons", Ed. Alta Fulla, Barcelona 1995, Atles de dansa tradicional catalana, II.

BERTRAN LUENGO, Jordi: "El ball de bastons a Tarragona", Ed. Cos de bastoners de l'Esbart Santa Tecla, Esbart Santa Tecla, Danses populars, Tarragona 1990.

CRUANYES i OLIVER, Esteve i ROVIRA i FERRER, Robert: "Ball de bastons de l'Arboç: 225 anys d'història", Ed. Ball de bastons de l'Arboç 1995.

Web de l'Esbart Comtal i Bastoners de Barcelona.

Web del Ball de Bastons de Sitges.

Web Esbart Santa Tecla.

Fonts orals

Salvador Gatell, Jaume Balaguer, Roman Teixell , Margarida Anierte, Pepita Farreras, Pere Vives, Antònia Salvat, Josep M. Ferré.

Les fotografies han estat cedides per: Salvador Gatell, Jaume Balaguer, Pepita Farreras, Roman Teixell, Jordi Sans, Rafel Pellicé.